

Vergaderjaar 1990–1991

21 959

Aanpassing van de wetgeving aan de twaalfde richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake het vennootschapsrecht

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING

Op 21 december 1989 is tot stand gekomen de twaalfde richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake het vennootschapsrecht betreffende éénpersoonsvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid.* De richtlijn vloeit voort uit het communautaire beleidsprogramma voor het midden- en kleinbedrijf en beoogt het voor individuele ondernemers in de gehele gemeenschap mogelijk te maken hun aansprakelijkheid door middel van een kapitaalvennootschap te beperken. Sommige lidstaten kennen al de mogelijkheid van een éénpersoonsvennootschap, andere lidstaten niet.

De richtlijn beoogt concurrentievervalsing die van deze verschillen het gevolg zou kunnen zijn, tegen te gaan. Tevens wil de richtlijn constructies om door middel van stromannen een verbod op éénpersoonsvennootschappen te ontwijken, overbodig maken.

De richtlijn verplicht de lidstaten toe te staan dat een besloten vennootschap door één persoon wordt opgericht en dat na de oprichting de aandelen in een besloten vennootschap in één hand kunnen komen zonder dat dat tot ontbinding van de vennootschap of andere sancties leidt. Voorts verplicht de richtlijn tot publikatie van het feit dat alle aandelen in het kapitaal van de vennootschap in één hand zijn en van de naam van deze enige aandeelhouder. Degene die met een éénpersoonsvennootschap in contact treedt, kan aldus weten dat er slechts één aandeelhouder is. Besluiten van de algemene vergadering en overeenkomsten tussen de enige aandeelhouder en de vennootschap die door deze aandeelhouder wordt vertegenwoordigd, moeten schriftelijk worden vastgelegd. De richtlijn is ook van toepassing op naamloze vennootschappen indien de lidstaten de oprichting van zo'n vennootschap door één oprichter of de vereniging in één hand van alle aandelen van de n.v. toestaan.

Voor de Nederlandse praktijk heeft de richtlijn geen ingrijpende gevolgen. Sinds 1 januari 1987 staan de artikelen 64 en 175 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek toe dat een naamloze of besloten vennootschap wordt opgericht bij éézijdige rechtshandeling. Reeds lang wordt aanvaard dat een naamloze of besloten vennootschap met één aandeelhouder bestaanbaar is. Vele vennootschappen zijn éénpersoonsvennoot-

* PbEG L395/40 van 30 december 1989. Het voorstel is gepubliceerd in PbEG C173/10 van 2 juli 1988, het gewijzigd voorstel in PbEG C 152/10 van 20 juni 1989. De adviezen van het Europees Parlement zijn gepubliceerd in PbEG C 96/92 van 17 april 1989 en PbEG C 291/53 van 20 november 1989. Het advies van het Economisch en Sociaal Comité is gepubliceerd in PbEG C318/9 van 12 december 1988.

schappen. Een aanwijzing daarvoor is het percentage vennootschappen dat door één oprichter wordt opgericht. Bij een onderzoek in de eerste helft van 1990 is gebleken dat van de vennootschappen die voor de oprichting de verklaring van geen bezwaar hebben verkregen, 79% wordt opgericht door één oprichter.

Het oorspronkelijke richtlijnvoorstel ging veel verder dan de richtlijn die uiteindelijk is aangenomen. Artikel 2 van dat voorstel bepaalde dat een éénpersoonsvennootschap waarvan de enige aandeelhouder een rechtspersoon is, niet de enige aandeelhouder van een andere vennootschap zou mogen zijn. Voorts hield het voorstel in dat in de wet moest worden bepaald dat de enige aandeelhouder die tevens rechtspersoon is, hoofdelijk aansprakelijk zou zijn voor de schulden van de vennootschap. Voor kleine en middelgrote vennootschappen – naar de maatstaven van het jaarrekeningrecht – mochten de lidstaten in plaats daarvan voor de éénpersoonsvennootschap een minimumkapitaal eisen. Deze bepalingen ontmoetten bij veel lidstaten kritiek. In Nederland spraken de Raad voor het Midden- en Kleinbedrijf, het Nederlands Genootschap van Bedrijfsjuristen, de Commissie Vennootschapsrecht en de Sociaal-Economische Raad (publikatie 1989/14) zich uit tegen deze bepalingen die volstrekt gebruikelijke groepsstructuren zouden belemmeren. De Europese Commissie heeft deze bepalingen uiteindelijk uit haar voorstel geschrapt. De richtlijn volstaat thans in artikel 2 lid 2 met de mogelijkheid voor de lidstaten in bijzondere bepalingen te voorzien wanneer een natuurlijke persoon de enige aandeelhouder is van verscheidene vennootschappen of wanneer een rechtspersoon de enige aandeelhouder is van een vennootschap. De bepaling heeft uitsluitend ten doel rekening te houden met bestaande specifieke nationale bepalingen. Er is dan ook geen grond om van deze mogelijkheid gebruik te maken.

Voor het wetsvoorstel geldt als uitgangspunt dat volstaan wordt met bepalingen die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de richtlijn. Houders van aandelen aan toonder zullen de vennootschap op de hoogte moeten stellen zodra zij de enige aandeelhouder zijn geworden. Voor alle vennootschappen geldt dat zij bij het handelsregister opgaaf moeten doen van het feit dat zij een éénpersoonsvennootschap zijn. Veelal zal deze opgaaf bij de inschrijving van de vennootschap in het handelsregister plaats kunnen vinden. Na de inwerkingtreding van de wet zullen alle bestaande éénpersoonsvennootschappen een eenmalige opgaaf moeten doen. De Kamers van Koophandel en Fabrieken zullen hieromtrent te zijner tijd voorlichting geven.

Nieuw is ook de verplichting van de richtlijn dat besluiten van de algemene vergadering van de éénpersoonsvennootschap schriftelijk worden vastgelegd.

De wet bevat thans niet de, algemene verplichting dat overeenkomsten tussen de enige aandeelhouder en de vennootschap die wordt vertegenwoordigd door deze aandeelhouder, schriftelijk moeten worden aangegaan of in een proces-verbaal moeten worden opgenomen.

Voor zover het niet gaat om handelingen die onder de bedongen voorwaarden tot de gewone bedrijfsuitoefening behoren – die buiten het bereik van de verplichting vallen – , zal voor handelingen waarop deze bepaling het oog heeft, de schriftelijke vorm meestal wel worden gekozen.

Met het voorstel wordt tevens uitvoering gegeven aan artikel 11 van de elfde richtlijn* van de Raad van 21 december 1989 betreffende de openbaarmakingsplicht voor in een lidstaat opgerichte bijkantoren van vennootschappen die onder het recht van een andere staat vallen (Pb EG L395/36 van 30 december 1989), welk artikel een wijziging inhoudt van de vierde richtlijn inzake het vennootschapsrecht. Artikel II verplicht tot

* Dat artikel luidt: In artikel 46, lid 2, van de Richtlijn 78/660/EEG wordt het volgende punt toegevoegd: «e) het bestaan van bijkantoren van de vennootschap».

vermelding in het jaarverslag van het bestaan van filialen van een besloten of naamloze vennootschap. Dit artikel vormt in de elfde richtlijn een vreemde eend in de bijt omdat deze richtlijn voor het overige betrekking heeft op filialen van buitenlandse vennootschappen en noodzaakt tot aanpassing van de Handelsregisterwet, terwijl dit artikel betrekking heeft op Nederlandse vennootschappen en noodzaakt tot aanpassing van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Opneming van deze aanpassing in dit wetsvoorstel verzekert dat de wijzigingen van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek als gevolg van de elfde en de twaalfde richtlijn tegelijk in werking treden.

De Commissie Vennootschapsrecht is nauw betrokken geweest bij de opstelling van het wetsvoorstel en stemt in met het ontwerp.

Artikelen

ARTIKEL I

Artikel 91a

Indien de aandelen op naam zijn gesteld, is de vennootschap in het algemeen op de hoogte van iedere wisseling in aandeelhouderschap. Zo weet de vennootschap wanneer alle aandelen in één hand komen. Een afzonderlijke meldingsplicht voor de enige aandeelhouder is derhalve slechts nodig bij naamloze vennootschappen met aandelen aan toonder, zodra hij alle aandelen, zowel op naam als aan toonder, in handen heeft. De aandeelhouder moet de verwerving van alle aandelen, ongeacht de vraag of hij ook onmiddellijk alle aandeelhoudersrechten kan uitoefenen, melden aan de vennootschap die vervolgens voor melding aan het handelsregister moet zorgdragen. Deze verplichting tot melding aan het handelsregister wordt in de Handelsregisterwet opgenomen.

Indien alle aandelen in een huwelijksgemeenschap vallen, zal de vennootschap in de regel in het maatschappelijk verkeer als een éénpersoonsvennootschap moeten worden beschouwd. Daarom wordt voor de toepassing van deze wet de vennootschap als éénpersoonsvennootschap aangemerkt; de meldingsplicht rust op beide echtgenoten. In andere gevallen van gemeenschap, bij voorbeeld van een nalatenschap of van een maatschap, heeft de vennootschap een pluraliteit van aandeelhouders en is er geen grond voor een uitbreiding van de regeling.

Als men niet meer enige aandeelhouder is, moet dat aan de vennootschap worden gemeld opdat de vennootschap de inschrijving als éénpersoonsvennootschap in het handelsregister kan laten doorhalen. De meldingsplicht bestaat slechts als een derde aandelen van de enige aandeelhouder verkrijgt. Indien de vennootschap zelf aandelen bij een derde plaatst, is er geen grond een meldingsplicht op de aandeelhouder te leggen. Indien de aandelen van de enige aandeelhouder door vererving overgaan, rust de meldingsplicht op de erfgenamen. Indien de enige aandeelhouder door fusie ophoudt te bestaan, rust de meldingsplicht niet op de oude, maar op de nieuwe aandeelhouder. Een wat ruimere termijn – een maand – is in beide gevallen op zijn plaats. Voor de vaststelling van de vraag of alle aandelen in één hand zijn verenigd, wordt geen rekening gehouden met aandelen in handen van de vennootschap zelf of van haar dochtermaatschappijen. Voor deze aandelen kan ingevolge de artikelen 118 lid 7 en 228 lid 6 geen stem worden uitgebracht.

Artikelen 120 en 230

De verplichting om besluiten van de algemene vergadering schriftelijk vast te leggen, is in een nieuw lid 4 van deze artikelen opgenomen. Het

voorstel gaat hier verder dan waartoe de richtlijn noodzaakt, nu de verplichting niet beperkt wordt tot vennootschappen met één aandeelhouder. Voor zo'n beperking is geen grond. Aandeelhouders en certificaathouders hebben recht op afschrift van deze besluitenlijst. Dat laat onverlet dat de vennootschap aan andere belanghebbenden dat recht op afschrift geeft. De wet stelt op overtreding van het voorschrift geen nietigheid. Het voorschrift wordt in de Wet op de economische delicten gesanctioneerd. Iedere aandeelhouder kan uiteraard de vennootschap zo nodig dwingen tot naleving van de verplichting tot het houden van aantekening van de genomen besluiten.

Artikelen 137 en 247

De richtlijn verplicht tot schriftelijke vastlegging van overeenkomsten tussen de vennootschap en de enige aandeelhouder als die de vennootschap vertegenwoordigt. Bij een éénmansvennootschap kan gevaar bestaan dat de enige aandeelhouder handelingen verricht ten eigen bate ten nadele van de schuldeisers. De werkingssfeer van de verplichting wordt uitgebreid tot eenzijdige rechtshandelingen tussen de vennootschap en de enige aandeelhouder. De bepalingen zijn geschoeid op de leest van de artikelen 94c en 204c, hetgeen met zich brengt dat de sanctie op overtreding van de bepaling is dat de rechtshandeling kan worden vernietigd. Dat kan bijvoorbeeld op initiatief van de faillissementscurator geschieden.

Ook in deze artikelen wordt de vennootschap aangemerkt als éénpersoonsvennootschap als de aandelen tot een huwelijksgemeenschap behoren.

De eis van een geschrift geldt ook als de vennootschap of haar dochtermaatschappij aandelen heeft ingekocht en er naast de vennootschap slechts één aandeelhouder is.

Evenals in de genoemde artikelen 94c en 204c is de bepaling niet van toepassing op rechtshandelingen die onder de bedongen voorwaarden tot de gewone bedrijfsuitoefening van de vennootschap behoren. Dit komt overeen met artikel 5 lid 2 van de richtlijn, waarin de woorden «onder normale omstandigheden» overeenkomstig de tekst in andere talen moeten worden gelezen als «op de gebruikelijke voorwaarden».

Artikel 392

Artikel 11 van de elfde richtlijn verplicht tot opgave in het jaarverslag van het bestaan van filialen. Volstaan zou derhalve kunnen worden met de vermelding dat de vennootschap filialen heeft. Een dergelijke mededeling is nietszeggend. Een mogelijk lange lijst van alle filialen in binnen- en buitenland zal een belasting vormen die niet door de zin van zo'n opsomming wordt gerechtvaardigd. Daarom wordt, mede gelet op het karakter van de richtlijn, de verplichting tot opgave uitgebreid tot opgave van de landen waar filialen zijn gevestigd. Aldus kan een oordeel worden gevormd omtrent de internationale activiteiten die de vennootschap door middel van filialen ontwikkelt. Opgegeven moet dan bijvoorbeeld worden dat er filialen zijn «in Nederland en België». De handelsnaam moet worden opgegeven als die afwijkt.

Een uitzondering voor filialen van coöperaties en onderlingen, waarvoor de richtlijn niet geldt, maar de jaarrekeningbepalingen wel, is bij deze opzet niet nodig.

ARTIKEL II

In de Handelsregisterwet wordt opgenomen de verplichting van de vennootschap opgaaf te doen van het feit dat zij éénpersoonsvennootschap is en van de identiteit van de enige aandeelhouder.

Latere wijzigingen in die situatie moeten op grond van artikel 19 van die wet worden opgegeven. Indien de vennootschap reeds bij haar oprichting een éénpersoonsvennootschap is, geeft weliswaar de akte van oprichting, die bij het handelsregister moet worden gedeponeerd, uitsluitel over het aandeelhouderschap, maar opgaaf blijft nodig. De verplichte opgaven worden namelijk in de regel vermeld op de uittreksels uit het register, hetgeen de kenbaarheid voor derden verhoogt.

Op grond van artikel 4, tweede lid, van de Handelsregisterwet worden de voorgeschreven opgaven gedaan binnen een week nadat het feit, ten gevolge waarvan de verplichting tot de opgaaf ontstaat, is geschied. Het feit dat de aandelen van een naamloze vennootschap die aandelen aan toonder heeft uitgegeven, in de zin van het voorgestelde artikel 91a van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek in één hand komen, kan de bestuurders van die rechtspersoon (de opgaafplichtigen op grond van artikel 3, eerste lid, van de Handelsregisterwet) echter pas bekend zijn nadat de vennootschap daarvan bericht heeft ontvangen. Bij aandelen op naam van zowel naamloze als besloten vennootschappen valt thans de levering samen met mededeling aan de vennootschap (zie de artikelen 86 en 196 boek 2 B.W.). Het ligt evenwel in de rede dat daarin wijziging zal komen.

Zie in dit verband de Wet van 16 mei 1986, houdende wijziging van bepalingen van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet in verband met de bestrijding van misbruik van rechtspersonen (Stb. 275) en het voorstel van een wet tot wijziging van de regeling van de overdracht van aandelen op naam in naamloze vennootschappen en besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid (Kamerstukken II 1988/89, 21 155).

Gelet op het vorenstaande is het derhalve gewenst de termijn waarbinnen opgaaf aan het handelsregister moet worden gedaan van het feit dat de aandelen in één hand zijn, eerst te doen ingaan nadat dat feit ter kennis van de vennootschap is gekomen.

ARTIKEL III

Niet-nakoming van de mededelingsplicht van artikel 91a alsmede van de verplichting tot vastlegging van genomen besluiten van de algemene vergadering worden een economisch delict. Een goede civielrechtelijke sanctie is hier niet voorhanden.

ARTIKEL IV

De wet dient ingevolge de richtlijn voor 1 januari 1992 in werking te treden. Voor op die datum bestaande vennootschappen behoeven de nieuwe verplichtingen eerst te gelden vanaf 1 januari 1993. Er is evenwel geen reden om onderscheid te maken tussen bestaande en nieuwe vennootschappen voor zover het betreft de verplichting tot schriftelijke vastlegging van besluiten en van overeenkomsten. Voor zover het betreft de mededelings- en publikatieplicht is een meer geleidelijke inwerking-treding op haar plaats.

De vennootschap heeft tot 1 juli 1992 de mogelijkheid tot melding van het feit dat de aandelen in één hand zijn verenigd, ook de aandeelhouder, als op hem een mededelingsplicht rust jegens de vennootschap, heeft tot 1 juli 1992 de tijd om te melden. Na ontvangst van zo'n melding moet de vennootschap wel binnen acht dagen de melding bij het handelsregister

doen. Naar ruwe schatting zijn er thans zo'n 150 000 eenpersoonsvennootschappen. Deze aantallen maken het niet mogelijk deze opgaven tot inschrijving, zoals gebruikelijk is (zie artikel 6, eerste lid, van het Handelsregisterbesluit, Stb. 1984, 578), terstond in behandeling te nemen. De Kamers van Koophandel krijgen derhalve een half jaar om de gegevens in het handelsregister op te nemen.

Overeenkomstig artikel 16 van de elfde richtlijn geldt de verplichting tot vermelding van de filialen in het jaarverslag eerst voor boekjaren die op of na 1 januari 1993 beginnen.

Transponeringstabel

In onderstaande tabel is aangegeven hoe de richtlijn verwerkt is. Voor zover niet anders aangegeven betreft het artikelen in boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Tussen haken staan de bestaande artikelen die al aan de richtlijn voldoen.

richtlijn	verwerking	
artikel 1	b.v.	n.v.
artikel 2 lid 1	(artikel 175)	(artikel 64)
artikel 2 lid 2	—	—
artikel 3	artikel 8 Hrw.	artikel 8 Hrw. j.
artikel 4	artikel 230	artikel 91a
artikel 5	artikel 247	artikel 120
artikel 6	—	artikel 137
artikel 7	n.v.t.	zie hierboven
artikel 8	artikelen IV en V wetsvoorstel	n.v.t.

De Staatssecretaris van Justitie,
A. Kosto